

Kräggåns avrinningsområde (675993-139959)

Översiktlig beskrivning

Kräggån utgör ett 88 km² stort avrinningsområde inom fvof. västra delar. Systemet har en för regionen hög sjöandel, Green & Thenander (1995) anger den till 3.3 %. Sjöandelen utgörs i huvudsak av de flikiga sjöarna Myckelsjön respektive Skepphussjön. De övre delarna av avrinningsområdet tillhör Älvdalens fvof.

Huvudvattendraget, Kräggån, startar vid Rötjärnen och avrinner söderut, via Myckelsjön och Skepphussjön, för att slutligen ansluta den hårt reglerade Venjanssjön. De nedre delarna av Kräggån förvaltas av Norra Venjans fvof.

Kräggån har nyttjats för flottningsverksamhet. Rensningarna har dock inte varit så omfattande som i många andra av regionens vattendrag (Bjurman pers. komm.). Green & Thenander (1995) anger främst sträckan nedströms Skepphussjön som rensad. En viss fragmentering finns i huvudflödet genom regleringsdammen för Myckelsjön.

Systemet har bedömts vara försurningspåverkat och ingår därför i kommunens kalkningsprogram. Omfattningen av kalkningen begränsas till en kalkdoserare i Kräggån.

Fiskbestånden i systemets sjöar utgörs i huvudsak av abborre, men även mört, gädda och lake förekommer. I huvudflödet Kräggån förekommer öring och harr samt bergsimpa, elritsa och lake. I systemets mindre vattendrag saknas säkra uppgifter om artsammansättning.

Kräggåns avrinningsområde värderas högt, främst mot bakgrund av förekomsten av flodpärlmussla i huvudflödet, men även ett självreproducerande öring- och harrbestånd samt dess eventuella potential att bidra till en naturlig reproduktion av eventuell vandringsöring från Venjanssjön är också värdefulla inslag.

Några större turistiska sportfiskevärden har systemet egentligen inte, men däremot är det av relativt stor betydelse för ortsbefolkningen. Thenander (1997) anger t ex att fritidsfisket i Myckelsjön är populärt.

Genomförda undersökningar

Genom åren har totalt 7 elfiskeundersökningar utförts i Kräggån. Tre av dessa är från 1991 och ej bra utförda, varför de inte kan redovisas i detta och dessutom är de ej inrapporterade till elfiskeregistret. Kvarstår gör då fyra fiskerna utförda mellan åren 1996 – 2001.

Elfiskena från 1996 visade på en svag öringreproduktion (0.8 0+/100 m²), medan andel öring > 0+ låg mellan 2.5 och 4.1 individer per 100 m². 2001 kunde ingen reproduktion konstateras men däremot öring >0+. Den äldre fisken uppträdde i mycket dåliga tätheter (1.0 – 1.3 individer per 100 m²).

Harr har fångats vid ett tillfälle (av de fyra ordentliga fiskerna) (1996) i relativt låga tätheter (0.3 individer per 100 m²).

Övriga arter som konstaterats i samband med elfiske i Kräggån är elritsa, bergsimpa och lake. Enlig äldre angivelser omnämns stensimpa, men detta kan vara en felbestämning eftersom simporna fångade 2001 utgjordes av bergsimpa.

Inom avrinningsområdet har två sjöprovfisken utförts, dels i Myckelsjön och dels i Gräven.

Myckelsjön provfiskades enligt standardiserad metodik 1995. Förekomst av fyra fiskarter konstaterades, abborre, gädda, mört samt lake. Fångsten per ansträngning var 11.1 för abborre, 11.3 för mört, 0.2 för gädda samt 0.04 beträffande lake. Vikten per ansträngning för respektive art var 756.6 g för abborre, 286.1 g för mört, 281.6 g för gädda samt 30.4 g för lake. Medelvikten på den fångade abborren var god.

Sjön Gräven provfiskades 1993. Fisket har bedömts som oklassat, men är ändå tillräckligt för att bedöma fiskbeståndet. Endast abborre fångades och fångsten per ansträngning var 11.6 medan vikten per ansträngning var hela 2 429.4 g. Medelvikten på abborren i Gräven var alltså extremt hög för att vara fisk fångad med översiktsnät.

Gräven har provfiskats ytterligare en gång men resultatet från denna undersökning har på något sätt försvunnit (Eriksson pers. komm.).

Vattenkemisk provtagning i Kräggån har skett konsekvent sedan 1984 och ett stort antal prover har analyserats. Före kalkning har alkaliniteten i Kräggån varierat mellan 0.02 och 0.12 mekv/l. Någon extrem försurningssituation har alltså inte konstaterats i ån, vilket torde vara en effekt av den höga sjöandelen i systemet. Efter kalkning har alkaliniteten varierat mellan 0.05 och 0.14 mekv/l.

I Myckelsjön som ligger uppströms kalkdoseraren har ett smärre antal vattenprov analyserats, och alkaliniteten har befunnits vara relativt stabil, värdena har varierat mellan 0.05 och 0.08 mekv/l..

Bottenfaunan har analyserats vid ett tillfälle i Kräggån (1984). Andelen försurningskänsliga/mycket försurningskänsliga arter var relativt hög. Fördelningen av funktionella grupper var relativt jämnt fördelat även om sönderdelare och skrapare var dominerande.

Kräggån har fältinventerats från Rötjärn till Venjanssjön sommaren 1994 (Thenander 1997).

Genomförda fiskevårdsåtgärder

Eliminering av vandringshinder: En äldre kvarndamm i Kräggåns nedre delar revs ut 1993. Åtgärden finansierades av Norra Venjans fvof. och motiverades av att förbättra möjligheterna för lekvandring av öring från Venjanssjön upp i Kräggån (Thenander 1997).

Kalkning: Kräggån har sedan 1992 kalkats medelst doserare. Åtgärden har i första hand motiverats av förekomsten av flodpärlmussla och dess interaktion med öring. Vidare har Kräggån utpekats som ett högprioriterat vattendrag av Mora/Våmhus respektive Norra Venjans fvof. (Thenander 1997).

Reglering av fisket: Fvof. har infört maskförbud samt fångstbegränsningar och minimimått avseende harr och öring. Fångstbegränsningarna uppgår till max tre laxfiskar per dag medan minimimåttet för såväl harr som öring uppgår till 30 cm.

Utplantering: I Kräggån har ensamrig öring (troligtvis s.k. Siljansöring) planterats ut någon gång i mitten på 1990-talet (Eriksson pers. komm.). Detta var s.k. kompensationsfisk eftersom regleringsföretaget enligt dom (Myckelsjön) varit ålagd att plantera ut fisk (Eriksson pers. komm.). I mitten på 1990-talet utförde fvof. även utplantering av ensamrig harr i Gräven. Även harrutplanteringen berörde dom för Myckelsjön (Eriksson pers. komm.).

Effektuppföljning: Den effektuppföljning som sker i systemet (främst Kräggån) utförs av Miljö- och hälsoskyddskontoret. Detta sker genom en kontinuerlig vattenprovtagning samt konventionella elfisken (kalkeffektuppföljning).

Resultat av utförda åtgärder

Elimineringen av vandringshindret i Kräggåns nedre partier är en verkningsfull åtgärd för Kräggån – att bryta fragmenteringen i ett vattendrag är alltid positivt (nästan). Thenander (1997) anger att Kräggån förr var viktig för reproduktion av vandrande öring från Venjanssjön. Denna fiskvandring är sedan länge borta, en naturlig återkomst av vandringsfisk tar mycket lång tid – det är lätt att utrota ett vandrande fiskbestånd men så mycket svårare att återfå det.

Den kalkning som skett och alltjämt sker bedöms vara positiv även om försurningsituationen i Kräggån nedströms Myckelsjön inte är speciellt omfattande (Bjurman pers. komm.). Troligt är att försurningsproblematiken är större längre upp systemet, dvs. uppströms Myckelsjön.

Den reglering av fisket som återfinns beträffande fisket i Kräggån ligger rätt i tiden, med vissa undantag (se nedan), och bör gagna befintliga harr- och öringbestånd och därmed även flodpärlmusslan.

De utplanteringar som skett av harr i Gräven misslyckades av naturgivna orsaker eftersom sjön hyser ett gott abborrbestånd (det är omöjligt att introducera harr till abborrsjöar (Carlstein pers. komm.)). Utplanteringarna av ensamrig öring i Kräggån torde ha gett endast försumbara effekter eftersom ett flertal vetenskapliga undersökning visar att utplantering av äldre livsstadier än simfärdiga yngel i vattendrag mycket sällan lyckas, och mot bakgrund av detta är det svårt att tro att utplanteringsföretagen i Kräggån gett något resultat.

Påverkan i dagsläget

- Avrinningsområdet är, och kommer så även framledes att vara, påverkat av skogsbruk. Detta avser i första hand hyggesbruk utan väl tilltagna kantzoner mot vattendragen. Enligt Thenander (1997) förefaller hyggen med icke acceptabla kantzoner mot Kräggån vara relativt frekventa.
- En viss fragmentering av huvudvattendraget förekommer eftersom Myckelsjön är reglerad i dess utlopp (AD 74/1943, 23/3 1946). Dammen i utloppet har en fallhöjd av 2.58 m. Thenander (1997) anger även att det finns vägtrummor i systemet som kan utgöra vandringshinder.
- Kräggån är till viss del flottledsrensad även om omfattningen av rensningarna inte är så stora (Bjurman pers. komm.).
- Området har bedömts vara försurningspåverkat.
- Smärre utplanteringsföretag har skett inom avrinningsområdet bland annat av öring och harr, men främst av gädda (troligen enligt vattendom).

Åtgärdsförslag/skötselansvisningar

Förundersökning

Systemet är förhållandevis dåligt undersökt varför man kan tänka sig att utföra förundersökningar i de övre delarna av avrinningsområdet, t ex i Krångdalsån, Oxeåsbäcken, Nydalsbäcken, Kvarnbäcken samt de övre delarna av Kräggån. En förundersökning av dessa vattendrag bör innefatta rena fältinventeringar, vattenprover samt där så bedöms vara intressant konventionella elfisken.

Dessa undersökningar rekommenderas inte att erhålla högsta prioritet av fvof. eftersom man kan förutsätta att de största fiskbiologiska värdena återfinns nedströms Myckelsjön,

Biotopvård

Thenander (1997) har föreslagit biotopvård, enligt konventionell metodik med grävmaskin, på en sträcka av ca 3 km nedströms Skepphussjön. Fvof. har även ansökt ekonomiska medel till åtgärden vid ett par tillfällen men erhållit avslag (Eriksson pers. komm.).

Även om rensningar företagits i ån i området nedströms Skepphussjön bör fvof. vara mycket försiktiga angående biotopvårdsinsatser med tanke på den värdefulla förekomsten av flodpärlmussla. Om åtgärder av detta slag skall genomföras måste en totalinventering av musselbeståndet utföras på aktuell sträcka. Om denna utredning sedan visar sig att det inte förekommer några musslor kan man gå vidare med åtgärder.

Utan förundersökning avseende musselbeståndet rekommenderar dock föreliggande fiskevårdsplan att fvof. inte ansöker om att utföra biotopvårdsåtgärder i Kräggån. Länsstyrelsen är nog inte heller speciellt pigg på åtgärder av detta slag eftersom de ofta hänvisar till de negativa effekter på musslorna som uppstod vid åtgärderna i Hemulån.

Eliminering av vandringshinder

Enligt Thenander (1997) utgör vägtrumman i Kräggån (vägen mot Nydalen) ett vandringshinder. Denna bör givetvis åtgärdas om problemet är kvarstående.

Att åtgärda regleringsdammen vid Myckelsjön för att skapa fiskvandringmöjligheter anses i dagsläget inte vara av intresse.

Kalkning

Kalkningsverksamheten, vilken ombesörjs av Miljö- och hälsoskyddskontoret Mora kommun, förutsätts fortgå enligt inarbetad metodik. Eventuell kan vissa omprövningar ske mot bakgrund av att försurningssituationen i de delar som doseraren har som målområde inte är speciellt stor.

Introduktion/återintroduktion

Huruvida fvof. skall utföra några introduktionsarbeten i Kräggån av vandrande öring är i dagsläget svårt att besvara. Vandringöring har förekommit förr (Thenander 1997), men är sedan länge borta. Problematiken återfinns i aspekten; vilken öringstam är lämplig? I de flesta andra vattendrag inom fiskevårdsområdet nyttjar man s.k. Siljansöring, vilket faller sig naturligt eftersom dessa vattendrag står i förbindelse med Siljanssystemet. I det här faller handlar det dock om Västerdalälvens avrinningsområde, vilket borde innebära att man inte använder Siljansöring (även om man gjort så förr och även än idag) utan istället finner en lämplig lokal stam. Men med tanke på att ambitionen bör vara att öringen skall tillväxa i Venjanssjön kanske det ändå är Siljansöring som är lämpligast för en åtgärd av detta slag.

Om man skulle använda Siljansöring vid ett introduktionsförsök bör denna givetvis fångas i tillväxtområdet, dvs. i det här fallet Venjanssjön, vilket innebär att berört fvof. inte gagnas i själva fisket och medför att det bör vara ett samarbete med Norra Venjans fvof.

Innan det är klarlagt med ett samarbete mellan berörda fiskevårdsområden och att man kan konstatera vilken stam introduktionsmaterialet skall bestå av kanske ett introduktionsarbete skall bero.

Utplantering

Röster angående utplanteringar av röding i Gräven har höjts från Myckelsjöns fäbodlag under senare tid. Denna sjö förefaller, enligt sjöprovfisken, hysa ett allopatriskt bestånd av abborre (enartsbestånd), vilket medför att den kan vara lämplig för utplantering av t ex öring eller

röding. Vidare så förekommer det enligt dom i Myckelsjön utplanteringskyldigheter i Kræggåns avrinningsområde, varför det bör finnas en smärre mängd kompensationsfisk att tillgå årligen (Eriksson pers. komm.).

Fvof. får själva avgöra hur man avser behandla frågan, men samtidigt som föreliggande plan antyder att ett utplanteringsföretag skulle lyckas i Gräven skall detta inte tolkas som en rekommendation (se även under rubriken övrigt).

Reglering av fisket

Se bilagt PM.

Effektuppföljning

Den effektuppföljning som i dagsläget främst är aktuell är den som sker genom Miljö- och hälsoskyddskontorets försorg och inriktar sig mot kalkeffektuppföljning.

Elfiskelokalerna inom kalkeffektuppföljningen är ställvis dåligt valda med tanke på att de skall utgöra en representativ miljö för yngre årsklasser (Bjurman pers. komm.). En rekommendation till kommunen är att man tillför en bättre och mer representativ elfiskelokal och avbryter elfisket på den sämsta lokalen.

Övrigt

Önskemål om kalkningar och utplanteringar i såväl sjön Gräven som i Krångdalsån har framkommit från Myckelsjöns fäbodlag. Beträffande nya kalkningsobjekt så torde inte vare sig kommun eller Länsstyrelse vara intresserad av att kalka sjöar/vattendrag för utplanteringsändamål (sådana objekt avvecklas för närvarande ur kalkningsprogrammet (Bjurman pers. komm.)). Dessutom måste en kalkning behovsrelateras, dvs. ett flertal vattenanalyser måste utföras. Om ett behov sedan konstateras är det en lång väg innan man kan agera, omsättningstider skall beräknas, kalkningsmetodik skall bestämmas, lämplig tidpunkt för kalkning skall säkerställas, lämplig mängd kalk, mm. Likartade frågeställningar gäller för Krångdalsån avseende eventuell kalkning, tillkommer gör att befintligt fiskbestånd måste undersökas på ett bra sätt. Om kalkning av vattendraget skulle bli aktuellt så är den enda vettiga lösningen en kalkdoserare eftersom sjöar lämpliga för kalkning saknas uppströms. Det blir ytterligt svårt att motivera en kalkdoserare i ån om man inte kan påvisa skyddsvärt öringbestånd, flodpärlmussla eller liknande (Bjurman pers. komm.).

De utplanteringar som fäbodlaget föreslaget beträffande Gräven är röding. Innan man företager en utplantering av detta slag måste man säkerställa att sjön uppfyller vissa krav för att röding skall trivas, t ex avseende djup, temperatur, vattenfärg, konkurrens, predation och näringsunderlag. Om förutsättningar finns kan en utplantering säkert lyckas (röding är som regel enklare än öring och brukar ibland fungera väl tillsammans med abborre). Eftersom predatorer såsom gädda, enligt det äldre provfisket, förefaller saknas är det inte omöjligt att ett utplanteringsföretag lyckas om fvof. väljer att utföra ett sådant. Problemet med en utplantering av detta slag är givetvis att röding, av naturgivna skäl, aldrig har funnits i Gräven och därför bör en utplantering, med biologiska utgångspunkter, av detta slag ifrågasättas. Är det dock fiskerättsägarnas klara önskemål att röding skall utplanteras i Gräven så ser föreliggande plan inte något hinder att styrelsen ser över dessa möjligheter. Tilläggas bör att en kalkning inte behövs för att lyckas med utplantering.

Beträffande den av fäbodlaget föreslagna inplantering av öring i Krångdalsån så bör fvof. i dagsläget undvika att hetsa på ett sådant projekt. Innan man överhuvud taget tänker sig att plantera ut fisk i ån så bör befintliga fiskbestånd undersökas noggrant. Dessutom bör man vara medveten om att utplanteringar i vattendrag, beroende på vilket livsstadie man nyttjar vid utplanteringsstillfället (>0+), sällan ger något resultat. I vissa fall får man upp mot 100 %

dödlighet på den utplanterade fisken redan första vintern. Vidare är det viktigt med att man vid ett sådant arbete väljer en stam som inte kan påverka den fisk som finns i systemet negativt. Med ett gott underlag i ryggen kan dock ett skräddarsytt utplanteringsföretag komma att lyckas i ån och om detta är fiskerättsägarnas önskemål bör styrelsen undersöka möjligheterna.

Referenser

Green, S. & Thenander, H. 1995. Fiskevårdsplan för Mora/Våmhus fvof.

Thenander, H. 1997. Biologisk återställning av kalkade naturvatten i Mora kommun.

Muntligen

Magnus Bjurman, Miljö- och hälsoskyddskontoret, Mora kommun.

Stig Eriksson, Mora/Våmhus fvof.